

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

Nr

13160

1. Obiekt

BARBAKAN

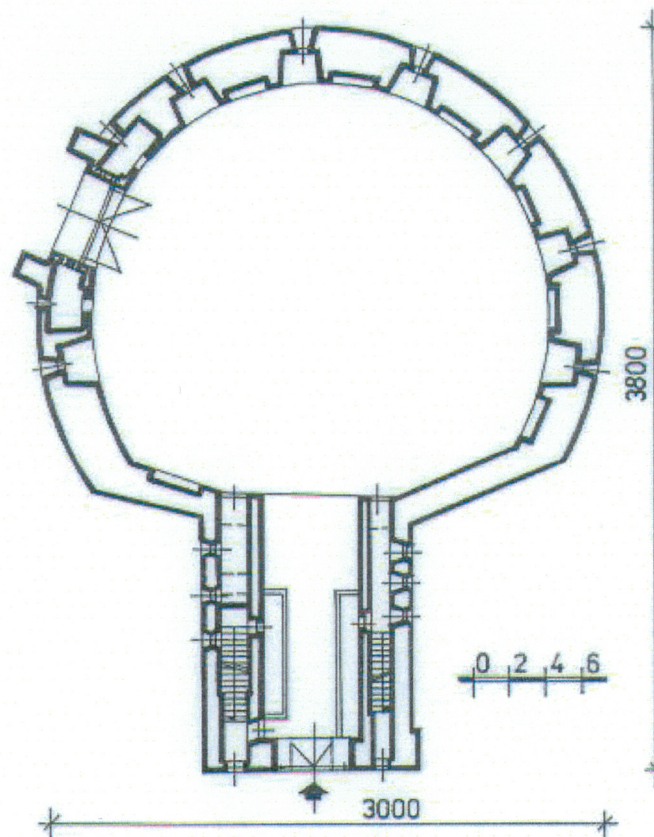
2. Czas powstania

XV/XVI w.

3. Miejscowość

KRAKÓW

11. Zdjęcia, rzuty, sytuacja, orientacja

4. Adres :

nr ewidencyjny działki:

nr księgi wieczystej

5. Przynależność administracyjna

Województwo: małopolskie

Powiat: krakowski

Gmina: Kraków

6. Poprzednie nazwy miejscowości

jw.

7. Przynależność administracyjna przed 01.01.1999r.

Województwo: krakowskie

Gmina: Kraków

8. Właściciel i jego adres

Gmina Miejska Kraków

9. Użytkownik i jego adres

Muzeum Historyczne Miasta Krakowa

10. Rejestr zabytków

A-8 decyzja z dnia 12.II.1931 r.

Najbardziej wysunięty na północ element średniowiecznych fortyfikacji miejskich. Jest jednym z kilku obiektów tego typu, jakie zachowały się w Europie. Do 1814 r. miasto lokacyjne na długości ok. 4 km. opasywał podwójny pierścień murów obronnych o narysie pokrywającym się z przebiegiem Plant. Mury poprzedzał system umocnień ziemnych oraz fos, z jazami i mostami zwodzonymi. Wewnętrzny pierścień stanowił mur z kamienia łamanego (wapień) o szer. ok. 2,4 m. i wys. ok. 6 - 7m., od którego w odległości ok. 9 m znajdował się zewnętrzny pierścień tzw. przymurek o wys. ok. 2,5 m. Umocnienia składały się z 47 bram i baszt, połączonych murem kurtynowym, z gankiem strażniczym i strzelnicami. Pierwsze wzmianki źródłowe dotyczące systemu obronnego Krakowa pochodzą z czasów panowania księcia Leszka Czarnego (1279-1288). Wówczas po kolejnych najazdach tatarskich rozpoczęto budowę obwarowań kamiennych. Jako pierwsze powstały murowane bramy: Rzeźnicza, Grodzka, Floriańska, Wiślna, Sławkowska, Mikołajska i Szewska, później Nowa. Następnie połączono je ze sobą wysokim i grubym murem. Na początku XIV w. murowane fortyfikacje otaczały już całe miasto lokacyjne. Ok 1330 r., jako budowniczy murów obronnych wymieniany jest magister Fasoldus. W 1 poł. XV w. wzniesiono drugą linię murów. W końcu XV w. mury obronne przebudowano w

Cd. Wkładka 1

Sytuacja: położony na terenie Plant, pomiędzy ul. Basztową, a murami obronnymi, na przedłużeniu ul. Floriańskiej.

Materiał i konstrukcja: murowany, konstrukcji ceglanej, w przyziemiu szyi z użyciem ciosów i kamienia łamanego. Korytarze sklepione kolebkowo. Detale kamienne (kroksztyny, podpierając górną część budynku, otwory strzelnicze, portale, nadproża). Schody murowane z cegły. Na poziom fosy dodatkowe, współczesne schody stalowe, kręcone. Dach dwuspadowy z przesuwnicami, więźba krokwiowa, kryty dachówką ceramiczną. Na wieżyczkach neogotyckie, iglicowe hełmy, kryte blachą miedzianą. Dziedziniec brukowany kostką wapienną.

Rzut: wzniesiony na planie 6/10 koła z dziedzińcem wewnętrznym, powtarzającym kształt muru obwodowego, z prostokątną szyją od strony pd. - zach. Dziedziniec o średnicy około 24 metrów, grubość murów ok. 3 m. Z zewnątrz otoczony fosą. Fosa w formie ściętego od strony pn. murem oporowym przekopu. Od pd. pozorowany wał. Od strony Bramy Floriańskiej zachowane fragmenty dawnej szyi z jazem. Wnętrze dostępne przez piętrową neogotycką bramę (ok. 1909 r.) od strony pd. Od strony pn. - wsch. brama gotycka (ok. 1489 r.). Poniżej progu ostrołukowe, ceglane arkady stanowiące podstawy mostu zwodzonego. Wewnątrz, dookoła dziedzińca na wysokości I p. nadwieszony ceglany ganek. Ganek dostępny poprzez umieszczone w szyi przejścia z ceglanymi schodkami oraz dwa wąskie korytarze w grubości murów

Bryła: masywna, zwarta, w formie bastei. Budynek dwukondygnacyjny, z machikułami, w obrębie i szyi i murach barkowych podpiwniczony. W zwieńczeniu siedem wieżyczek strażniczych, okrągłych i ośmiobocznych ustawionych naprzemiennie. Wieżyczki ze strzelnicami, o wysmukłych, iglicowych hełmach.

Elewacja: ceglane, nie tynkowane, z kamiennym detalem architektonicznym. Zasadniczo dwukondygnacyjny z odsłoniętą częścią przyziemia i machikułami. Machiuky wsparte na profilowanych kamiennych kroksztynach, obiegających elewacje w partii rotundy oraz szyi. Od strony pd. piętrowa brama z ostrołukowym, ceglanym portalem. Portal ujęty schodkowym gzymsem i flankowany dwoma kamiennymi, prostokątnymi portalami (ok. 1909 r.) w drzwiach drewnianymi z prostych, pionowych desek. W bramie neogotycka krata z tego samego okresu. Powyżej prowadnica na łańcuchy. Od strony pd. - wsch. płytki ryzalit z wysoką arkadową wnęką i dwiema blendami. W ryzalicie gotycka brama (ok. 1498 r.) z ostrołukowym, ciosowym portalem. Po bokach otwory prowadnic na łańcuchy. Na elewacji przy przekopie fosy kamienny gzymś kordonowy. W przyziemiu i w wyższych kondygnacjach, na czterech poziomach ok. 100 otworów strzelniczych. W przyziemiu kamienne strzelnice kluczowe. W części naziemnej strzelnice w formie niewielkich okienek, zamkniętych łukiem odcinkowym. W machikułach nad bramą pd. okienka ostrołukowe. Elewacja wewnętrzna, od strony dziedzińca - w przyziemiu wnęki ze strzelnicami zamknięte półkoliście. W II kondygnacji ganek na bogato profilowanych kamiennych kroksztynach z gzymsem kapnikowym. Przy nim rozglifione okna ze strzelnicami. W machikułach okna prostokątne. Iglice wieżyczek strzelniczych zwieńczone kulami z chorągiewkami z datą 1839 r. Ponadto na wsch. ścianie szyi kamienna tablica poświęcona Marcinowi Oraciewiczowi z 1878 r.

Cd. wkładka 1

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
-	-	Obronne	Użytkowe --muzealne
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja (po 1945 r.)		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)	
1968 - 72 remont generalny 1990 r. - restauracja i konserwacja 2009 –10 konserwacja wątków ceglanych dolnych kondygnacji		Bardzo dobry	
		20. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie	
		brak, bieżące utrzymanie obiektu	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

22. Bibliografia

Katalog zabytków sztuki w Polsce, T. IV. Miasto Kraków, cz. X, Śródmieście. Mury obronne i Planty, Rynek Główny, (red.) Michał Myśliński, wyd. Instytut Sztuki PAN, Warszawa, 2005..

Encyklopedia Krakowa, Warszawa – Kraków 2000, ISBN 83-01-13325-2

J. Bogdanowski, Barbakan Krakowski jako dzieło „kluczowe” miasta [w] Teka KUia ,t.IX,1975

M. Borowiejska-Birkenmajerowa, Barbakan krakowski, Kraków 1979

25. Opracowanie karty ewidencyjnej (data i podpis)

tekst..... mgr inż. Ludomir Książek
..... 11.2010 r.....

(data i podpis)

plany,
rysunki.....jw.....
(data i podpis)

zdjęcia
fotograficzne.....jw.....

.....
(data i podpis)

miejsce przechowywania negatywów :

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego.

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania)

Album fotografii dawnego Krakowa z atelier I. Kriegera, J.Andruszkiewicz,1989

Katalog dawnych map wielkoskalowych Krakowa XVI-XIX w. ,1981

27. Załączniki

1. wkładka 1
2. wkładka 2
3. wkładka 3

1. Miejscowość	KRAKOW	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres BARBAKAN	6. Zawartość wkładki Cd. opis Cd. historia
2. Gmina	KRAKÓW		
3. Powiat	KRAKOWSKI		
4. Województwo	MAŁOPOLSKIE		

Cd. 12

system bastejowy. W latach 1498-1499, za panowania Jana Olbrachta, po klęsce bukowińskiej w obawie przed zagrożeniem najazdem wołosko-tureckim, przy bramie Floriańskiej wyburzono baszty i wzniesiono Barbakan. Miał wzmocnić słabo ufortyfikowaną, północną część systemu obronnego miasta. Ok. poł. XVI w. dobudowano szczyt zewnętrzną, połączoną z Bramą Floriańską. Koronę murów wzmocniono wieżyczkami strażniczymi. Jako domniemany budowniczy wymieniany jest Gabriel Słoński. W 1627 r. przeprowadzono kolejny remont Barbakanu. W latach 1655-57 podczas najazdu Szwedów rozpoczęto przebudowę fortyfikacji w system kleszczowy. Między innymi wg proj. Krzysztofa Mieroszewskiego wzniesiono tzw. biret przy Barbakanie. Przed 1694 r. umieszczono w szyi Barbakanu ołtarz z obrazem Matki Boskiej Piaskowej (obecnie w przejściu Bramy Floriańskiej). W 1806 r. dekretem cesarza Franciszka II nakazano całkowite wyburzenie murów obronnych. Za wstawiennictwem senatora Wolnego Miasta Krakowa Feliksa Radwańskiego pozostawiono bramę Floriańską i Barbakan. Po 1822 r. w miejscu dawnych wałów i murów zewnętrznych powstały Planty. W 1827 r. rozebrano szczyt. W latach 1838-41 wg projektu Karola Kremiera w miejscu szyi wzniesiono neogotycką bramę z kamiennymi pachołkami i balustradą oraz odtworzono fosę. Po II wojnie światowej podjęto dalsze prace remontowe – od 1961 r. pod kierunkiem i wg projektu S. Świszczowskiego realizowano kompleksowe prace badawcze i remontowe, z udziałem badaczy architektury i archeologii. W latach 1992 – 1995 dokonano gruntownej rewaloryzacji Barbakanu, z odtworzeniem wyglądu historycznego zespołu obronnego. Obecnie prowadzone są prace przy fragmentach murów obiektu, między innymi dokonano konserwacji dolnych korytarzy Barbakanu.

Cd. 13
Wnętrze: zasadniczo nie przekształcone

Wyposażenie: detal kamienny – portale, kroksztyny, w północnej ścianie szyi tablice herbowe, przeniesione prawdopodobnie z wieży ratuszowej, przedstawiające herb Krakowa, Pogoń i zarys orla piastowskiego, skutego przez Niemców w czasie II wojny światowej.

Instalacje: wod-kan., elektryczna, przeciwpożarowa, alarmowa.

Fotografie:

1. Elewacja szyi z widocznym przepustem w fosie	8. Portal szyi od wnętrza
2. Fragment elewacji pd.	9. Detal ganków górnej kondygnacji
3. Fragment elewacji pn. od wnętrza	10. Strzelnica
4. Elewacja pn.	11. Kroksztyny wyższej kondygnacji
5. Elewacja zach.	12. Brama kleparska
6. Elewacja pd. – wejście do szyi	13. Korytarz dolnej kondygnacji
7. Elewacja zach. – wejście z mostu kleparskiego	14. Herby na ścianie w szyi

1. Miejscowość	KRAKOW	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres	6. Zawartość wkładki
2. Gmina	KRAKÓW		
3. Powiat	KRAKOWSKI		
4. Województwo	MAŁOPOLSKIE		
		BARBAKAN	FOTOGRAFIE

Fot. 1

Fot. 2

Fot. 3

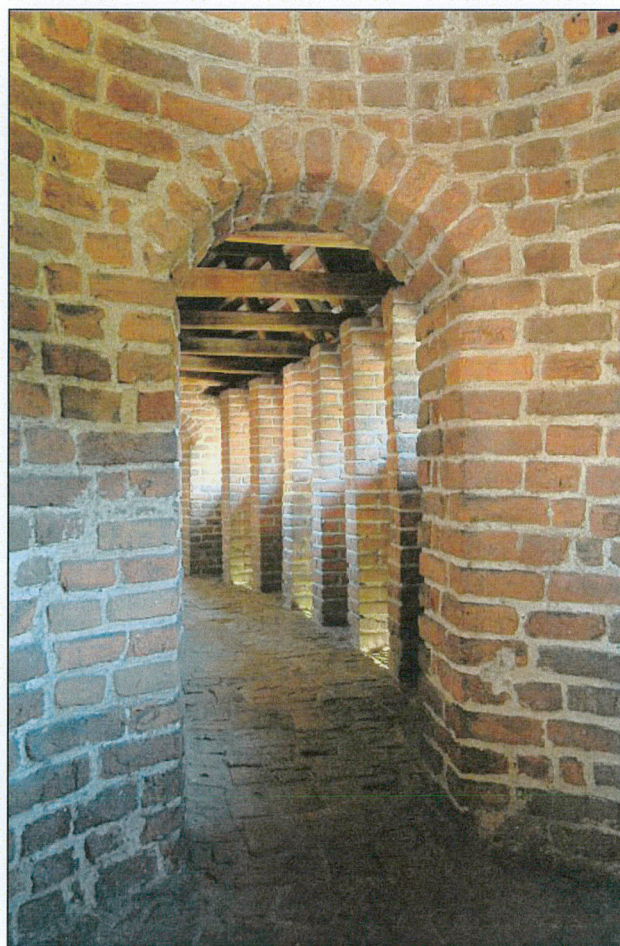

1. Miejscowość	KRAKOW	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres	6. Zawartość wkładki
2. Gmina	KRAKÓW		
3. Powiat	KRAKOWSKI		
4. Województwo	MAŁOPOLSKIE		
		BARBAKAN	FOTOGRAFIE

Fot. 8

Fot. 9

Fot. 10

Fot. 4

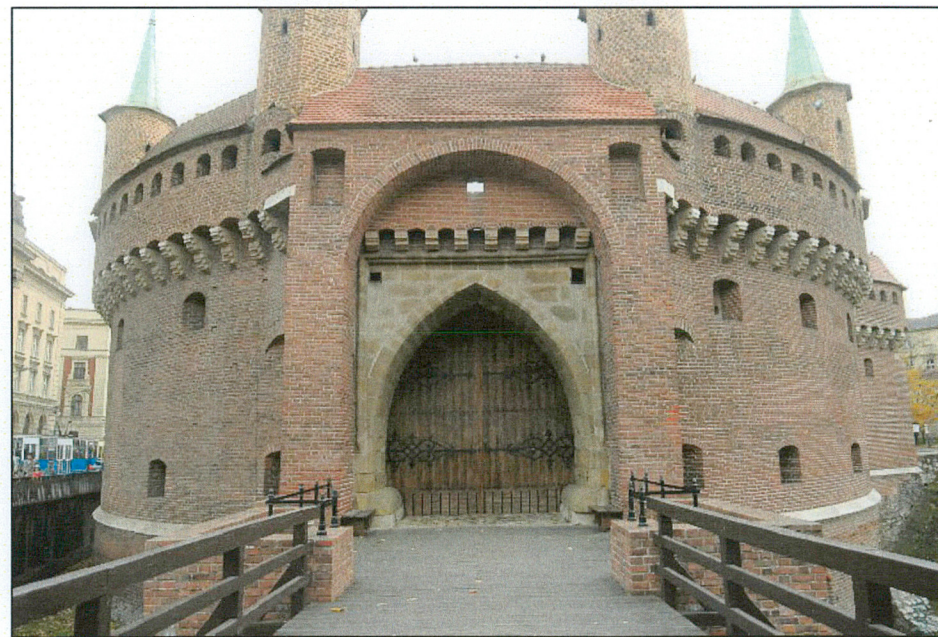
Fot. 5

Fot. 6

Fot. 7

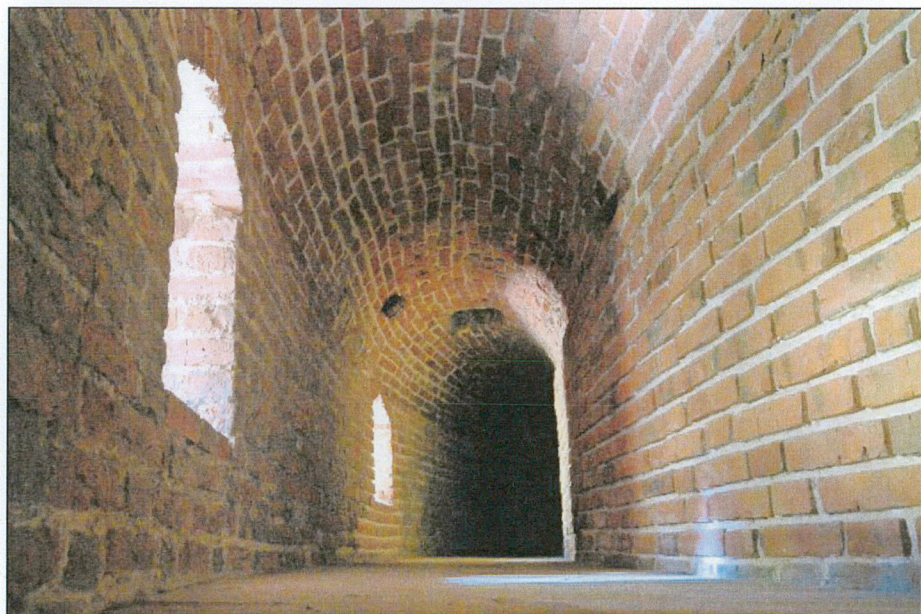
Fot. 11

Fot. 12

Fot. 13

Fot. 14

